

1 ώρα και 40 λεπτά

Όλοι οι χαρακτήρες εγκαταλείπουν τη σκηνή. Έντονα φώτα και δυνατοί ήχοι που σταματούν απότομα.

Η σειρά των πραγμάτων ορίζεται με τρόπο σχεδόν υπερβατικά νομοτελειακό. Στο μυαλό μου κατοικεί διαρκώς ο θάνατος. Μαζικός ή εξατομικευμένος, βίαιος θάνατος ή όχι. Στιγμιαία, μαγική, ολοκληρωτική σαρκική φθορά. Οι μεγάλες συμφορές έχουν μέσα τους κάτι ελκυστικό. Μια γλυκιά ευχαρίστηση σαν θλίψη. Μια ένοχη ηδονή που αψηφά τη συναίσθηση του σωματικού πόνου. Οι μεγαλειώδεις καταστροφές μοιάζουν με τη λαγνεία, ναρκώνουν την απουσία που έπεται της ζωής. Πρέπει να πάψει το ψυχορράγημα. Να σωθεί όποιος μπορεί. Να χαθεί αμετάκλητα όποιος δεν έχει άλλη ζωή μέσα του. Και μόνο τότε, μέσα από την ακινησία που πιστοποιεί ότι το κατακεκλιμένο σώμα είναι ένα πεθαμένο

οργανικό αντικείμενο, αναδύεται η επίγνωση της αμετάκλητης παύσης.

Η οριστική αποδοχή του τέλους εκπληρώνεται στο πεθαμένο κορμί. Όταν το νεκρό σώμα λείπει, τότε ακόμα και ο θάνατος μοιάζει να μένει ατελεύτητος. Κάθε φορά που θυμάμαι τη συνάντηση με το νεκρό σώμα του πατέρα μου –γυμνός με το εσώρουχο, πρώτη Αυγούστου, άψυχος ήδη, τοποθετημένος ανάσκελα στον καναπέ του σαλονιού, με τα χέρια προσεκτικά κολλημένα δίπλα στο σώμα, τα πόδια σφιχτά κλεισμένα, τα βλέφαρα χαμηλωμένα, ανέκφραστος, σαν να επιπλέει στην επιφάνεια της θάλασσας ή να ίπταται στον ουρανό όπως οι υπερήρωες– αναλογίζομαι τον θάνατό του ως μαζική καταστροφή.

Σ' εκείνο τον σημειακό τόπο της συντριβής, εκεί που το πλάτεμα της γης άντεξε το ανείπωτο βάρος, πάνω από τα χαλάσματα βασίλευε η ελαφρότητα και η γαλήνη. Το όρυγμα που είδαμε ήταν σαν γιγάντια δαγκωματιά. Το έξαφνο του ουρανού, η σκιά που είχε εξαφανιστεί... Ο αέρας τώρα φυσούσε ανεμπόδιστος από τοίχους.

Πού χάθηκε αυτή η τεράστια όψη; Έμοιαζε να 'χει αναληφθεί σιωπηλά στο στερέωμα. Μια μυστηριώδης μα-

γνητική διαταραχή την ξερίζωσε μεμιάς αψηφώντας τη βαρύτητα. Και μετά έβαλαν δύο παράλληλες στήλες φωτός που εκτοξεύονταν βαθιά μέσα στον νυχτερινό ουρανό. Μια όμορφη γαλάζια γραμμή που καθρεφτιζόταν ειρηνικά στην επιφάνεια του ποταμού.

«Πού ήσουν;» Αυτή ήταν η πρώτη ερώτηση. Έμοιαζε να έχει ψυχογραφικές ιδιότητες, γιατί ανάλογα με το τι απαντούσες, τη διατύπωση που επέλεγες και την έκφραση του προσώπου σου οι άλλοι σε έκριναν. Έβγαζαν συμπεράσματα και προχωρούσαν σε διαπιστώσεις.

Εκείνη την ημέρα, που πλέον ορίζεται από έναν τριψήφιο αριθμό και ο πατέρας μου ζούσε ακόμα, βρισκόμουν στο σπίτι με τη Φράνσις και το απόγευμα θα πετούσα για την Αθήνα από το αεροδρόμιο του Νιούαρκ. Βρισκόμουν στο ρετιρέ του πέμπτου ορόφου. Η μοναδική πολυκατοικία της πόλης έχει όνομα: The Highlander. Είναι το ψηλότερο κτήριο στο πάρκο Χάιλαντ του Νιου Τζέρσεϊ. Τα τεράστια δέντρα της οδού St. Adelaide ήταν καταπράσινα. Οι δρόμοι εκείνο το πρωί της Τρίτης παρέμεναν άδειοι και σιωπηλοί. Κατάμαυρη, απάτητη υγρή άσφαλτος, τετραγωνισμένοι κήποι με ολόισιο χορτάρι, διώροφα ξύλινα σπίτια με σοφίτα, τρεις συναγωγές με κόκκινους τοίχους από τούβλα.

Ένα θαυμάσιο παλαιοβιβλιοπωλείο, σχολεία αποικιακής αρχιτεκτονικής. Strip malls² και ένα παρηκμασμένο κορεάτικο σουπερμάρκετ σαν στοιχειωμένο λούνα παρκ, όπου πήγαινα συχνά με το ποδήλατο για να χαζέψω τα περίεργα ψάρια που κολυμπούσαν συνωστισμένα μέσα στο ενυδρείο του ιχθυοπωλείου με το βρόμικο, θολό νερό. Περίμενα να πλησιάσει κάποιος πελάτης. Ο πωλητής με το λευκό δίκωχο βουτούσε αδέξια μια συρμάτινη απόχη ανάμεσα στα γλιστερά, ανώνυμα εκείνα πλάσματα και κυνηγούσε με σπασμωδικές κινήσεις κάποιο ψάρι στο μέγεθος που είχε υποδείξει ο αγοραστής. Από την κορυφή του ενυδρείου πετάγονταν νερά. Εγώ και ο πελάτης υποχωρούσαμε μερικά βήματα. Έσφαζαν το ψάρι πάνω σε έναν μαρμάρινο πάγκο, χώνοντας ένα λεπτό μαχαίρι μέσα από το μεταλλικό δίκτυο της απόχης. Ο τεμαχισμός δεν με ενδιέφερε. Πήγαινα στο ράφι όπου άφηναν προπαγανδιστικά φυλλάδια διάφορες θρησκευτικές ομάδες και διάλεγα κάποιο όμορφο βιβλιαράκι με καλοτυπωμένες κατακόρυφες στήλες ιδεογραμμάτων.

Στις δέκα και μισή το πρωί ήμαστε έτοιμοι να ξεκινήσουμε για το αεροδρόμιο. Πλησιάσαμε στον καναπέ εκτελώντας με πίστη το ρωσικό τελετουργικό που τόσο αγαπάει η Φράνσις και επιτάσσει να καθίσουν οι ταξι-

διώτες για ένα λεπτό σιωπηλοί προτού ξεκινήσουν το ταξίδι τους, ώστε να αποχαιρετήσουν με τη σκέψη το άδειο σπίτι.

Αποχαιρέτσα τα ψάρια στο ενυδρείο του North Plainfield Asian Food Market, το παλαιοβιβλιοπωλείο Pyramid και το Chipped Cup Cafe στη Raritan Avenue, όμως δεν πρόλαβα να αποχαιρετήσω τη Φράνσις γιατί χτύπησε το τηλέφωνο. Κοιταχτήκαμε με απορία. Γνωρίζαμε και οι δύο ότι δεν επιτρεπόταν να σηκωθούμε από τον καναπέ ούτε να αρθρώσουμε λέξη.

Μέσα στο δωμάτιο είχε απόλυτη ησυχία. Μπήκε σε λειτουργία ο αυτόματος τηλεφωνητής και ακούσαμε μόνο αυτό: «Είστε ακόμα εκεί; Σκατά... Άνοιξε την τηλεόραση!»

Η αμερικανική μεγαλούπολη μοιάζει να εισβάλλει ζωντανή από την οθόνη του PBS.³ Δεν πρέπει, λοιπόν, να οδηγούμαστε από την πόλη στην οθόνη, αλλά αντιθέτως από την οθόνη στην πόλη, για να συλλάβουμε το μυστικό της. Το είδωλο δεν είναι παρά μια αμιγής μεταδοτική εικόνα, ένα ιδεώδες, βιαίως πραγματοποιημένο, και ενυπάρχει στην εκτύλιξη της ζωής μέσα από ιδεοληπτικές σταθερές. Είναι ένα σύστημα πολυτελούς προπαρασκευής. Λαμπρές συνθέσεις από στερεότυπα. Δεν ενσαρκώνουν παρά μόνο ένα πάθος: αυτό της εικόνας – και

την ενύπαρξη της επιθυμίας εντός της. Δεν μας κάνουν να ονειρευόμαστε, είναι οι ίδιες το όνειρο, του οποίου έχουν όλα τα χαρακτηριστικά: παράγουν ένα πανίσχυρο φαινόμενο συμπύκνωσης, εγγύτητας και κυρίως έχουν αυτό τον χαρακτήρα της στιγμιαίας οπτικής υλοποίησης. Είναι άμεση ορατότητα, άμεση καταγραφή, υλικό κολάζ. Φετίχ, αντικείμενα που καμιά σχέση δεν έχουν με το φαντασιακό, αλλά ταυτίζονται με τον τεχνητό υλικό μύθο.

Το βράδυ αποφασίσαμε να περπατήσουμε. Οι νύχτες είναι ζεστές και πανέμορφες. Στα παράθυρα των σπιτιών έχουν ανάψει Sabbath candles⁴ σε ένδειξη πένθους. Τα πεζοδρόμια πάντα ζωντάνευαν τα βράδια. Καθόμαστε σε ένα τραπεζάκι που κοιτά στον δρόμο και παραγγέλνουμε πίτσα κόσερ. Η Φράνσις μού δείχνει ένα ποίημα του Όντεν που κάποιοι κόλλησαν με ταινία στην πόρτα εισόδου της πιτσαρίας.

1η Σεπτεμβρίου 1939

Κάθομαι σε ένα από τα καταγώγια
Στην πεντηκοστή δεύτερη οδό
Αβέβαιος και φοβισμένος
Καθώς οι ευφρείς ελπίδες εκπνέουν

Μιας χυδαίας ανέντιμης δεκαετίας:
Κύματα οργής και φόβου
Κάνουν κύκλους πάνω από τις φωτεινές
Και τις σκοτεινιασμένες στεριές της γης,
Στοιχειώνοντας τις ιδιωτικές ζωές μας
Η ακατονόμαστη οσμή του θανάτου
Βρομίζει τη σεπτεμβριάτικη νύχτα.⁵

Η πιο σπαρακτική εικόνα ήταν οι άνθρωποι που πηδούν στο κενό. Δεν είναι η συντριπτική κατάληξη που δίνει αίσθηση ρίγους, αλλά το ίδιο το σώμα εν πτήση. Όταν φέρνω τώρα στο μυαλό εκείνες τις πτώσεις, φαντάζομαι ανάμεσά τους τον νεκρό πλέον πατέρα μου, γυμνό με το σώβρακο καθώς ήταν ξαπλωμένος στον καναπέ, να πέφτει προς το έδαφος με τα χέρια κολλημένα στα πλευρά, σαν βολίδα. Ίσως υποσυνείδητα να θέλω να τον θυμάμαι σαν υπερήρωα! Απροσδόκητα, ήταν η πρώτη φορά, τότε, που στάθηκα μπροστά σε νεκρό σώμα.

Προσπαθούσα να πετύχω στην τηλεόραση τις κοντινές λήψεις των ανθρώπων που πέφτουν. Ο θάνατος αυτός καθαυτός με αφήνει ασυγκίνητο. Προσπαθούσα να δείξω συμπάθεια και ενδιαφέρον, αλλά η αλήθεια είναι ότι –χωρίς ίχνος μνησικακίας ή άλλης συναισθηματι-

κής εμπλοκής– παρακολουθούσα τα πάντα γύρω μου με ψυχραιμία και περιέργεια. Ήθελα να συμπαρασταθώ στη Φράνσις –είχε φίλους που χάθηκαν– με εκλογικεύσεις και προσποίηση. Επιδίωκα με διάφορους τρόπους να νιώσω μέσα μου τη συγκίνηση των ανθρώπων που πενθούν ή βασανίζονται από την αγωνία – ο θυμός των άλλων δεν με απασχολούσε.

Έβαλα στο βίντεο την κασέτα της *Λεπτής κόκκινης γραμμής*,⁶ επιζητώντας να ξεκλειδώσω μέσα μου τον τρόπο του θανάτου.

Αυτό το μεγάλο κακό – από πού έρχεται; Πώς μπήκε λαθραία μέσα στην πλάση; Από ποιον σπόρο, από ποια ρίζα φύτρωσε; Ποιος το κάνει αυτό; Ποιος μας θανατώνει, κλέβει τη ζωή και το φως, μας κοροϊδεύει με την εικόνα αυτού που θα μπορούσαμε να γνωρίσουμε; Ωφελούν, άραγε, τη γη τα δικά μας απομεινάρια; Βοηθούν το χορτάρι να μεγαλώσει και τον ήλιο να λάμψει; Υπάρχει μέσα σου αυτό το σκοτάδι; Έχεις περάσει κι εσύ μέσα από ετούτη τη νύχτα;

Voice-over⁷ του στρατιώτη Train

Ένας άνθρωπος κοιτά κάποιο πουλί που πεθαίνει και σκέφτεται ότι δεν υφίσταται τίποτα άλλο παρά μόνο ο πόνος που μένει χωρίς ανταπόκριση. Σκέφτεται ότι ο θάνατος τον περιγελά και έχει την τελευταία λέξη.

Voice-over του στρατιώτη Witt

Το βράδυ πλησιάσαμε με τη Φράνσις το οδόφραγμα στην Canal Street. Το φωτοβόλο νέφος σε μάγευε με ένα γαλάζιο ηλεκτρικό απαύγασμα στην απόχρωση του κοβαλτίου. Οι σειρήνες εξακόντιζαν ολόγυρα τις πορφυρές και πορτοκαλιές ριπές τους. Ήταν τόσο όμορφα! Σήκωσα τη φωτογραφική μηχανή και το φιλμ αποτύπωσε μία και μοναδική εικόνα. Ο τίτλος είχε δοθεί εκείνη ακριβώς τη στιγμή αποτυπωμένος στη διαφημιστική γιγαντοαφίσα: «Collateral Damage».

Την ίδια μέρα ο Amiri Baraka έγραψε το *Somebody blew up America* (Κάποιος ανατίναξε την Αμερική).

